

JOACHIM HERZI KOMMENTAARE GEORG OTSA MUUSIKA- PÄEVADELE

Joachim Herz mais 1996 Tallinnas.
T. Malsroosi foto

Tänavustel Georg Otsa muusikapäevadel andis meistrkursusi maailmakuulus ooperilavastaja JOACHIM HERZ Dresdenist (vt ka Joachim Herzi "VASTAB"-intervjuud TMK-s nr 2, 1995). Mozarti ooperite esitusprobleeme käsitlevaid kursustel osalesid Baltimaade laulutudengid. Elamuslik oli videofilm maestro Herzi lavastatud Richard Straussi muusikadraamast "Salome" Dresdeni Staatsoper'is. Professor pidas sel teemal ka loengu, mille loodame avaldada edaspidi.

Muusikateatri korifree kommentaare Georg Otsa muusikapäevadele küsis HEILI VAUS:

Milline on eesti noorte lauljate tase Euroopa taustal?

Ma ei saaks öelda, et mul on üleuroopalik ettekujutus noorte lauljate tasemest. Olen küll teinud teatud ooperistseenidel põhinevaid meistrklasse nii Euroopas kui ka Ameerikas, viimati just Santa Barbaras ja Cincinnati. Siin, Tallinnas, oli mul kõigepealt kahju, et meistrklassiks oli jäetud üpris vähe aega, oleksin valmis tegema hoopis rohkem. Oleksin meelsasti töötanud rohkemate üliõpilastega. Pean silmas just eesti õppureid, sest lätlaste ja leedulaste arv oli piiratud kindlasti finantskaalutlustel. Eesti noored lauljad muusikaakadeemia I kursuselt näisid andekate ja paljulubavatena, ent samas oli selge, et nad olid päris algajad. Minu arvates oleks väga tähtis, et nad hakkaksid oma keha tunnetama ja valitsema ning tegeleksid sel eesmärgil tantsu ja ka võimlemisega. Ma ei tea, kas neile õpetatakse näitlejameisterlikkust. Tänapäeval ei piisa sellest, kui laulad kaunitl. Sa pead olema isiksus, pead oskama näidelda, oma tegelaskuju elavaks tõlgendada. Keha valitsemine ja näitlejameisterlikkus võimaldavad seda, et laulja laulab, näitleb ja samal ajal ka mõtleb. Ooperilaulja peab ju kontrollima iseennast ja oma häält, musitseerima koos dirigendi ja lavapartneritega, reageerima partneri võimalikele eksimustele. Peale selle peab ta mõtlema praktilistele asjadele: ma pean nüüd medaljoni ära võtma, südame

kaela riputama, mõõga tõmbama jne. Ja seda kõike peab kandma inimese isiksus, tema emotsioonid, tema sisemine tahe. Laulja peab olema igal lavahetkel rollis. Selleks tuleb tugevasti harjutada, õppida, ja ma loodan, et muusikaakadeemias on ette nähtud piisavalt aega, et kasvatada muusikateatri jaoks lauljaid, kes suudavad laval rolle kujundada.

Georg Otsa muusikapäevadel oli kavas kolm ooperilavastust: Estonia Teatrit esietendus Mozarti "Figaro pulm" (dirigent Paul Mägi, lavastaja Roman Baskin), Vantaa Ooperi esitust (koostöös Soome Rahvusooperiga) Mozarti "Haaremirööv" (dirigent Ilpo Manserus, lavastaja Kari Heiskanen) ning Moskva eksperimentaalne kammerteater "Helikon" tõi Tallinna Tšaikovski "Padaemanda" (lavastaja Dmitri Bertman, orkestrit asendas klaveril Natalja Arutjunova). Kuidas hindate neid lavastusi?

Vantaa Ooperi "Haaremirööv" oli vaikukas. Ma ei võrdleks teda päris ooperilavastusega, pigem meenutas vantaalaste tõlgenduslaad muusikali. Toonitati, et teemist on töötusega, ka partituur oli täiesti ümber orkestreeritud. Etenduse teine vaatus oli igavam, lavastaja hakkas ennast kordama. Ja mõned asjad näisid ebaloogilised. Üks näide. Baar serailis, kus on ju alkoholi keeld. Kas paša käib baaris rüüpanas?

Või karsklane Osmin? Ka lavastuse lõpp, kurvanöolise paša foto demonstreerimine, jäi mulle arusaamatuks. Ent tervikmulje oli värskendav. Väga teravmeelne oli näiteks stseen, kus paša ja Belmonte pursivad itaalia keelt ja Pedrillo, ülimalt koloriitne kuju, tõlgib. Vantaa Ooperi paša heidab põgenejatele armu küll teistel kaalutlustel kui Mozarti ja ta libretisti Stephanie tegelaskuju — nüüdisaegne paša teeb sellest avalikkusele show, ent kogu etenduse tööstusliku laadiga sobis seegi. Soomlased laulsid väga hästi, eriti tõstaksin esile Laura Leismat Konstanzena, ja tundsid end oma rollides loomulikult ja vabalt.

Ka "Helikoni" "Padaemand" oli varjamatu töötlus. Süzeeliinidest ma küll suurt aru ei saanud ja terve esimene vaatus oli minu meelest igav ja mõtestamata, ent teises vaatuses läks lugu huvitavaks, pingeliseks. Hermannit osatäitja oli erakordne tenor — ta mängis hullunud Hermannit veenvalt ja mõjuvalt, selles oli midagi dostojevskilikku. Väga head olid ka Liisa ja Krahvinna osatäitja, ning Jeletski lihtsalt laulis hästi. Minu suur lugupidamine kuulub pianistile, kes asendas tervet orkestrit. Tavatult kõrgel tasemel oli ooperi nüansseeritud muusikatõlgendus; enamasti esitavad just vene ooperilauljad vene oopereid ebatäpselt, stampidega.

Estonia Teatri "Figaro pulm" oli kuri-tegu Mozarti vastu. Oli näha, et muusika ei tähendanud lavastajale midagi. Mind paneb imestama, et lavastajaks kutsuti muusikavõõras inimene ning et pikkade proovinädalate jooksul ei pidanud keegi vajalikuks sekkuda. "Figaro" lavastuses ei klappinud miski. Laval toimuv oli risti vastupidine muusikale ja draamale, st libretole. Mind segasid väga režissööri nii-öelda ideevälgatused. Mul oli piinlik vaadata butafoorset luike hõljumas terve viimase vaatuse klavessiinimängija peas. Maitselagenduse tipp oli roosa hüigel-Amor, mis Cherubino aaria "saateks" üldalt alla läkitatakse. Ja kui ooper hakkas lõpule jõudma, suutis lavastaja veel viimasel hetkel näidata oma ebakompetentsust: kõige haprama, õrnema muusikalise ülemineku ajal teeb krahv käskiva liigutuse ja lavale tiritakse Figaro ja Susanna abieluvoodi! Mul on kuri kahtlus, et Estonia Teatri "Figaro"-variandis oli vist mängus ka Pjotr Iljitš Tšaikovski käsi, kelle redaktsiooni tsaari- ja nõukogude ajal siin nähtavasti eelistati. Retsitatiivid igatahes lõhnasid kohati Tšaikovski käekirja järele ja võib-olla ka mõned hämmastavad muudatused ooperi dramaturgias. Tšaikovski oli suurepärane helilooja, aga XVIII sajandi teatrit ja Mozartit ei taibanud ta midagi. Kahju, et lavastaja ei aktsepteerinud "Figaro pulma" kui tõsiselt võetavat teatriteost, millel on juhtumisi ka

Mozarti "Figaro pulm" anno Domini 1996 Estonia Teatris: issanda loomaaed on ikka liigirikas! "Lavastuse puánt" — lavale taaruv kaelkirjak — pani isegi paljunäinud vaataja õhku ahmima.

H. Rospu foto

oma mõte. Muusikateatriga ei ole nähtud lavastusel mingit pistmist. Ka odavaks opere-tiks on seda liiga palju nimetada.

Teie põhimõtted Mozarti lavastamisel?

Minu põhimõtted on samad nii Mozartit kui ka ükskõik missugust teist autorit lavastades. Lauljale peab olema muusika tähtsaim väljendusvahend — muidugi mitte ainult see, mida ta laulab, vaid kogu partituur. Laulmine peaks rollist loomulikult välja kasvama, nagu komponeeriks laulja just praegusel silmapilgul seda, mida laulab. Mozarti ooperites on rollid fantastiliselt täpselt muusikasse kirjutatud. Hämmastav, kuidas ta on igale situatsioonile või hingeseisundile leidnud ka vastava vormi, mitte vastupidi, et enne vormi ja siis mahutatakse sinna stseen. Mozartil oli võrratu kujutusvõime. Laulja peaks tabama kõiki muusikasse kirjutatud rollinüansse, samastama end rolliga, sealjuures unustamata, kui tähtis on Mozarti ooperites ironia.